

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

שעור מורינו הרב יהודה גנס שליט"א שבת לך תש"ע:

א] מצות מילה, אף שהינה השנייה בתורה, היא המצוה הראשונה שנצטווה בה רק אברהם וזרעו, שמצות פריה ורביה ניתנה מלכתחילה לכל באי עולם.

עוד התיחדה מצות מילה בכך שנכרתו עליה י"ג בריתות, מה שלא מצינו בעוד מצוה. ובפסיקתא זוטרא בפרשתנו התבאר, ש"י"ג הבריתות הינם כנגד י"ג מדות הרחמים ה' ה' קל רחום וכו', שנכרת עליהם ברית בפרשת כי תשא, "הנה אנוכי כורת עמך ברית".

ב] אולם נחלקו הראשונים אם המילה ניתנה רק ליעקב ולזרעו או אף לבני קטורה. דהנה כתב הרמב"ם (פ"י מהלכות מלכים ה"ז-ח), וז"ל: המילה נצטווה בה אברהם וזרעו בלבד, שנאמר אתה וזרעך אחרך, יצא זרעו של ישמעאל, שנאמר כי ביצחק יקרא לך זרע, ויצא עשו שהרי יצחק אמר ליעקב ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך, מכלל שהוא לבדו זרעו של אברהם המחזיק בדתו ובדרכו הישרה, והם מחויבים במילה. אמרו חכמים שבני קטורה שהם זרעו של אברהם שבאו אחר ישמעאל ויצחק חייבין במילה, והואיל ונתערבו היום בני ישמעאל בבני קטורה יתחייבו הכל במילה בשמיני וכו', עכ"ל.

הרי דס"ל לרמב"ם שבני קטורה שנולדו לאחר מכאן ולא התמעטו מהפסוק "אתה וזרעך אחרך" חייבים במילה. (ואף שודאי אינם בכלל זרע אברהם, והנודר מזרעו של אברהם מותר בהם, מ"מ התרבו לחיוב מילה מהפסוק "את בריתי הפר" כדאייתא בסנהדרין נט: לפירושו של הרמב"ם בסוגיא שם).

ואולם אין דברי הרמב"ם מוסכמים, דיעויין ברש"י שם בסנהדרין דפירש דכוונת הגמ' שאברהם היה חייב למול את בני קטורה, אבל הם אינם חייבים למול את זרעם, וע"ע בתוס' הרא"ש שם דפירש דבין בני ישמעאל בין בני קטורה היו חייבים למול את זרעם, אולם חיוב זה היה רק עד מתן תורה, דמאז ניתנה המצוה לישראל בלבד, יעושה. וע"ע בשאגת אריה (סימן מ"ט) שהאריך להוכיח דלא כדעת הרמב"ם.

(והנה בזה וראא אמרו שבזכות המילה שמקיימים בני ישמעאל אף שהיא מילה ריקנית יזכו בני ישמעאל לשליטה בארץ ישראל בזמן שהיא ריקנית, ולכאורה מזה מוכח שהינם בתורת חיוב כרמב"ם, דאל"ה על מה שכרם. אמנם י"ל דגם אם אינם מצווים, מקבלים שכר כאינם מצווים ועושים, והלא מצינו דיש מעלה במילה לכל גוי, דהלא יוסף מל את כל המצרים, וכמש"כ בדעת תורה).

ג] אמנם גם לרמב"ם שבני קטורה חייבים במילה, ודאי שאינה דומה מצות המילה אצלם למצות המילה אצל ישראל, וכמו שנאמר בזה וזה הנ"ל דהמילה אצלם הינה מילה ריקנית, ובמשנה (נדרים לא:) ובגמ' (ע"ז כז.) התבאר דאף לאחר המילה חשיבי ערלים.

ויתכן שביאור הדבר הוא לפי מש"כ בשו"ת רעק"א (קמא סימן מ"ב) בשם העוללות אפרים, דע"י הסרת ערלת הבשר סרה ערלת הלב, ולבו של הילד מוכן להבין ולהשכיל בתורה, ושמא זו כוונת הזוהר הקדוש דהמילה אצלם ריקנית בלי תוכן פנימי זה, ולכן אמרו בגמ' דעדיין דינם כערלים, דהיינו מחמת ערלות הלב.

ד] ומלבד זה ישנו הבדל בפועל בין חיוב המילה בישראל לחיוב המילה בבני קטורה, דמצות הפריעה נתנה לישראל בלבד, דהלא הפריעה חיובה מהלכה למשה מסיני וכמו שאמרו ביבמות (דף עא:), וההלכה למשה מסיני ודאי נאמרה לישראל בלבד, וכמש"כ בשאגת אריה שם.

ה] והנה נחלקו הראשונים מתי מברכים "להכניסו בכריתו של אברהם אבינו", האם קודם המילה או אחריה, (יעוין בתוס' פסחים ז. ובתוס' שבת קלז: וברא"ש שם סימן י'), וברא"ש שם כתב דיברך אחר המילה קודם הפריעה, ומיקרי עובר לעשייתן כיון דהברכה היא עדיין קודם מצות הפריעה.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

ובמנחת חינוך (מצוה ב' ס"ק ג') הקשה, דהלא הפריעה לא ניתנה לאברהם אלא בסיני, וא"כ אינה בכלל "בריתו של אברהם אבינו", ואיך מתקיים דין "עובר" במה שמברכים להכניסו קודם הפריעה.

[ו] והנה מבואר מקושית המנחת חינוך דנקט דהו"ב דינים, חיתוך שנצטוו בה אברהם אבינו ופריעה שנצטוו בה מסיני, ולכן הקשה כנ"ל.

אולם נראה דלכאורה יש לבאר באופן אחר, דבסיני נאמר דמאז ואילך אין הברית ברית כלל בלא הפריעה, ומי שלא עשה לא עשה כלום, וא"כ פשוט שגם הפריעה היא בכלל הברית. ולכאורה כך מוכרח מלשון הגמ' (שבת קלז:): "מל ולא פרע כאילו לא מל".

עוד נראה להוכיח קצת כצד זה ממש"כ הב"י והשו"ע (יו"ד סוף סימן רס"ו), דבשבת לא ימולו שנים זה יחתוך ויזה יפרע, דלכתחילה אין נדחית השבת רק למי שמקיים המצוה בשלמותה ולא למי שעושה חלק ממנה, ואי כמנחת חינוך הלא יש כאן ב' דינים נפרדים, והחתוך קיים ברית דאברהם והפורע דינא דהלכה למשה מסיני, וע'.

[ז] ומצאת דכבר בשאגת אריה (סימן מ"ט) כתב כמש"כ, והכריח כן מהא דאיתא בע"ז (דף כז.) לחד מ"ד דגוי פסול למול מקרא ד"ואתה את בריתי תשמור", ולרמב"ם דבני קטורה הם בכלל הברית איך התמעטו מהאי קרא, ומזה הכריח דלאחר ההלכה למשה מסיני דחייבים לפרוע שוב בלא פריעה לא מיקרי ברית, והם שאינם בפריעה אינם בכלל הברית, יעו"ש.

(ובעיקר קושיתו לכאורה י"ל בפשיטות דהלא בני קטורה אינם בכלל "ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך אחריך" וכו', דאינם מכלל זרע אברהם וכנ"ל, ורק בחיוב מילה התרבו מ"את בריתי הפר" וכנ"ל, והרי ילפינן שמוהל צריך להיות מזרע אברהם מקרא ד"ואת את בריתי" וכו', וע').

[ח] ובבית הלוי בסוף הפרשה כתב ביותר מזה, דבפסוק "ואתנה בריתי ביני וביניך ובין זרעך" וכו' נרמז ענין הפריעה שלעתיד בסיני ינתן, שרק על ידה יחשב ברית, ולכן בני קטורה אינם בכלל הברית, יעו"ש.

[ט] עוד נראה דאף אם ננקוט כהבנת המנחת חינוך שהפריעה אינה בכלל הברית, מ"מ הלא לענין דין עובר לעשייתן מצינו שדי בזה שמברכים קודם שיירי מצוה, וכדמצינו שאפשר לברך בנטילת ידים קודם הניגוב (אף שעיקרו כדי שלא ימאסו האוכלים), ובלולב מברכים קודם הנענועים להרבה מן הראשונים והפוסקים, וא"כ הפריעה ודאי דלא גרעה משיירי מצוה, וכשמברכים לפני להכניסו בבריתו של אברהם אבינו מקרי עובר לעשייתן.